

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmæ Virtvtvm, Ac Vitiorvm , Tomus ...

Guilelmus <Peraldus>

Lvgdvni, 1585

De dono timoris. Pars III. quæ habet quatuor capitula.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46132)

fortitudinis dicitur. ¶ Itē notandū quōd inter istas septē gratias prout in Christo fuerūt, tres sunt pertinentes ad diuina, & quatuor ad humana. Ad diuina, donum intellectus quo cognoscitur Dei veritas, & donū sapiētię quo gustatur eius suauitas, & donū timoris quo honoratur Dei sublimitas. Timor enim reuerentię in Christo fuit: reuerēdissimē enim se habuit ad Deū homo ille, non æquans se illi secundū humanitatem, sed ei subiectissimū existens. Ad humana verò pertinent alia quatuor dona: humana enim diuiduntur in ea quę agenda sunt cōmuniter ab omnibus, & sunt in pręcepto, & ea quę pertinet ad perfectionem salutis. Ad ea quę communiter agenda sunt ab omnibus, pertinet donum pietatis, cui lumen ministrat donum scientię. Pietas enim quasi negotiatrix est & cōmutatrix: ideo necessariū est ei lumen scientię quo agnoscat ea quibus negotiatur. Circa ea quę pertinent ad perfectionē est donū fortitudinis, cui lumen ministrat donum consilij, hominē seruans à pręcipitatione in talibus vbi ipsa valde periculosa est. ¶ Item notandum quōd dono timoris sapientia inchoatur. Pro. 1. Timor domini, principium sapientię. Dono sapientię consummatur, donis verò mediis proficiendo ad consummationē sapientię appropinquat. ¶ Item notandum quōd duo dona pertinent ad contemplationem, scilicet donum intellectus, & donū sapiētię. Dono intellectus contemplatur Deum in creaturis, dono sapiētię in se. Alia quinque dona pertinent ad actiuam. Timore declinat malum. Prou. 1. Per timorem domini declinat omnis à malo. Dono pietatis & dono fortitudinis ad lumen scientię & consilij fiunt bona.

De dono timoris. PARS III qua habet quatuor capitula.

De ordine dicendorum, de dono Timoris. Et de descriptionibus eiusdem.

C A P V T I.

C Onsequenter agendum est de singulis donis per ordinē. Et primò de his quę pertinent ad actiuā. Actiuā enim prior est tēpore quā contemplatiua. Oportet enim q̄ homo primo exerceat se in actiuā quā ascendat ad contemplatiuā. Lia prior fuit nata quā Rachel. Gen. 28. Et prius fuit tradēda nuptui. Vnde legitur in eodē q̄ Laban dixit Jacob conquerenti de hoc q̄ Lia ei supposita esset pro Rachele: Non est in loco nostro cōsuetudinis, vt minores antē tradamus ad nuptias. Inter dona verò pertinentia ad actiuā prius dicitur de dono timoris, à quo nobis inchoandū est, si volumus proficere. Aug. in sermo. quodam de timore domini. Esaias dona enumerās, à sapiētia peruenit ad timorē, tanquā de sublimi descendēs ad nos, vt doceret ascendere illuc.

illuc. Ergo peruenit vnde debemus incipere proficiendo. ¶ De timore vero hoc modo agetur. Primo ponetur eius descriptiones. Secundo, commendationes. Tertio tangetur de speciebus timoris. Quarto, de his quæ valere possunt ad incuriendū nobis timorē. ¶ Circa primū notandū quod timor est spiritualis fuga mali ne perdat homo quod amat. Et est supra hæc descriptio de Gl. Aug. super Ioa. 10. cap. vbi loquitur de mercenario. Fuga timoris non est fuga ignauie, sed est fuga sapietia. Iob 28. Ecce timor Domini ipse est sapientia. Fuga timoris fuga est cautæ declinationis. Pro. 14. Sapiens timet & declinat à malo: stultus transilit & confidit. Talis est fuga Parthorum, quæ nõ est ignauia, sed bellandi peritia. Fugiendo vincunt Parthi: idè fugientes ab his quibus nota est eorum peritia timentur, sic timor dum timet timetur, secundum illud Philosophi: Qui timet Deum, omnia timet eum: qui verò non timet Deum, timet omnia. Vnde Cain perpetrato homicidio fratris, caput tremulum habuit, & ait: Omnis qui inuenit me, occidet me. Ge. 4. Nõ est turpis fuga, iacula cauere vel protegendo, vel abscondendo se, vel simulata fuga hostes ab vtriusque longe abstrahere, sicut legitur fecisse populus Domini, Ios. 7. Item dicit Aug. lib. 14. de Ciuitate, quod timor est amor fugiens quod ei aduersatur. Item timor est affectio futuri mali, secundum Damascē. timor est expectatio mali. dicit enim, Expectatum malum timorem constituit, præsens verò Tristitiam.

De commendatione Timoris.

CAP. III.

Ad commendationē Timoris diuini, Primò valere possunt Admonitiones quas scriptura sacra facit ad timendum Deum. Leuit. 30. Time Dominum Deum tuum. Deuter. 6. Dominum Deum tuum timebis. Iosue 10. Timete dominum, & seruite ei corde perfecto. In Psal. Seruire domino in timore. Item: Timete dominum omnes sancti eius. Ecclesi. 2. Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore. Eiusdem 7. In tota anima tua time Deum. Matt. 10. Timete eum qui potest & corpus, & animam mittere in gehennam ignis. Secundo promissiones quas scriptura facit timentibus Deum. Tob. 4. Multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus à peccato & fecerimus bene. Ecclesi. 1. Timenti Deum bene erit in extremis, & in diebus defunctionis suæ benedicetur. In eodem. Timenti dominum bene erit, & in diebus consolationis suæ benedicetur. Tertio, quod scriptura sacra aded beatificat timētes Deū. Prou. 28. Beatus homo qui semper est pavidus: qui verò mentis est dura, cottuet in malum. Ecclesi. 15. Beatus cui donatū est habere

timorem Domini. Eiusdem 33. Timenti Deum beata est anima eius. in Psal. Beatus vir qui timet Dominum. ¶ Quarto, excellentia quam in scriptura sacra ostenditur habere timor respectu ceterarum gratiarum. Eccle. 25. Timor Domini se super omnia superposuit. Eiusdem 23. Nihil melius quam timor Domini. Bernardus super Cant. In veritate didici nihil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam & recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. ¶ Quintò, quòd timor Dei valde placet Deo. Sicut patet his verbis Scripturæ quæ sequuntur, quæ ostendunt, quòd beneficus sit Deus his qui timent eum. In Psal. Oculi Domini super meruētes eum. Oculi, inquam, misericordiæ. Firmamentum est Dominus timētib; eum. Dedisti hereditatē timētib; nomen tuum Domine. Quomodo miseretur pater filiorū, miserus est Dominus timētib; se. Voluntatē timentium se faciet. Ecc. 33. Timenti Deum non occurrent mala, sed in tentatione Deū, illi conseruabit, & liberabit eum à malo. Act. 10. In omni gente qui timet Deū, & operatur iustitiā, acceptus est illi. ¶ Sextò, cōmendabilis est timor Domini à multiplici eius effectu. ¶ Notandum ergo quòd timor Domini malū culpæ quod in homine inuenit, expellit scilicet peccatum. Eccle. 1. Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Gregorius in homil. Prava. mens si nō propter timorē queritur, ab assuetis vitis nō emēdatur. Iosue 9. Timuimus valde, & prouidimus animabus nostris. Eccle. 2. Qui timet Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabūt animas suas. Aug. Timor medicamentum est, charitas, sanitas. Michæ 6. Salus erit timētib; nomē suum. Esa. 26. A timore tuo Domine concepimus, & quasi parturiuimus spiritum salutis. Malac. 4. Orietur vobis timētib; nomen meū sol iustitiæ. Itē timor à malo culpæ futuro custodit. Hiero. in epistolis: Timor virtutū custos est, securitas ad lapsum facilis. Exod. 20. Vt probaret vos venit Dominus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Timor Domini odit malum, Frou. 8. ideo non permittit illud in dōmum cordis intrare. Timor in æternum quasi expauētaculum ponit in corde hominis, & ad deterrendum vitia & dæmones. Ipse est ianitor cordis, vitia ab ingressu eius claua terribili deterrens. Claua illa infinita est magnitudinis, quā sit pœna æterna. Ipse gladius ex vtraque parte acutum: gladium inquā diuinæ sententiæ ad deterrandos fures spirituales intonat. Ipse latrones in terra corporis mei habitantes crucifigit. In Psal. Confige timore tuo carnes

nes me
lans, p
rat, ne
& ne f
dixerit
1. ad T
27. Si n
tur do
occafio
nerari.
Deum,
mentes
naviga
quocu
rant. It
dit. Eco
congre
ad cor
desist
Deum,
plenus
sus pro
mini si
ruerun
mentib;
tio. Pro
morabi
bona s
rus eiu
rem se
& hab
sunt p
tuz De
mini i
gustini
cipium
doctos
aliud p
gnitio
rem di
tium f

nes meas. Timor virgil est, & tempore pacis & tempore belli vigilans, pacem & securitatem suspectam habens. Ipse virtutes excitat, ne ad similitudinem ferri in quiete consumantur rubigine, & ne securi subito ab hostibus occidantur. Quum enim virtutes dixerint. Pax & securitas, repentinus eis superueniet interitus. 1. ad Thess. 5. Timor comprimit virtutes ne euanescent. Ecclesia. 27. Si non in timore Domini instanter tenueris te, cito subuertetur domus tua. ¶ Item timor a bonis transitoriis qui solent esse occasio peccati expedit, sicut timor naufragij nauem facit exonerari. Job 31. Sæper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Greg. Quum fluctus tumentes desuper inueniant, nulla tunc cura rerum temporalium navigantibus, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur. Ea quoque ex nauis proiciunt, pro quibus longa nauigia sumpserunt. Item ad mala presentis pœnæ hominem intrepidum reddit. Eccl. 34. Qui timet Deum, nil trepidabit. Item cor hominis congregat & restringit. Eccl. 21. Qui timet Deum, conuertetur ad cor suum. Item timor bonorum abundantiam introducit. Ecclesiast. 13. Qui timet Deum, faciet bona. Ecclesiast. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. Cor est, ubi timor Domini est, sicut ager plenus cui benedixit Dominus. Gene. 27. Est etiam sicut paradysus propter amœnitatem & fertilitatem. Eccl. 40. Timor Domini sicut paradysus benedictionis, & super omnem gloriam operuerunt eum. supple benedictiones. In Psal. Non est inopia timentibus eum. Ecclesia. 40. In timore Domini non est minoratio. Prouer. 19. Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur absque visitatione pessimi. Timori custodit dominus bona sua ad seruandum. Esa. 33. Timor Domini ipse est thesaurus eius. Timor Domini plenitudinem virtutis operatur. Timorem sequitur spes. Prouer. 23. In timore Domini esto quotidie, & habebis spem in nouissimo. Timentibus Dominum, factæ sunt promissiones. In Psal. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Item timor Domini introducit charitatem, sicut sera linum, iuxta verbum Augustini, Eccl. 15. Timor Domini initium dilectionis eius. Itæ principium est sapientiæ. Prou. & Eccl. 1. Ber. super Cant. Instructio doctos facit, affectio sapientes. Aliud est multas diuitias scire, aliud possidere: nec notitia diuitem facit, sed possessio: nec cognitio sapientem, sed timor facit qui & efficit. Tu ne sapientem dixeris, quem sua scientia inflat. ¶ Item Bernardus: Initium sapientiæ, timor Domini: quia tunc primo Deus animæ

sapit, quum eam afficit ad timendum, nō quū instruit ad sciendum. Times Dei iustitiā, times Dei potētiā, & sapit tibi Deus iustus & potens: quia timor est sapor. Porro sapor facit sapientē, sicut scientia scientē. Timori sapiunt mala prout debēt sapere. Et hęc est prima species saporationis spiritualis. Ecclesiasti. Radix sapientiæ, timere Deum. In eodem. Plenitudo sapientiæ, timere Deum. Item in eodem: Corona sapientiæ timor domini. Corona facit ad ornatum capitis, & timor Dei est ornamentum sapientum. Sapiētib; etiam causa est coronæ eternæ. Item Prou. 16. Timor Dei disciplina sapientiæ. Homines literati absque timore Dei indisciplinati sunt: sed timor domini hominem grauem & matuum reddit. Grego. Anchora mētis, pondus timoris. Item timor Dei hominem temperatum reddit. Prou. 22. Finis modestiæ timor domini id est, cōsummatio modestiæ. Item timor domini hominem fortem efficit. Prouerb. 14. In timore domini fiducia fortitudinis. Hęc fiducia debilitatem hominis in Dei fortitudinē mutat. Esa. 40. Qui sperant in domino, mutabūt fortitudinem. Greg. In via domini timor operatur fortitudinē, in via seculi debilitatem. Signum fortitudinis est quod timor Dei vincula cupiditatum dirumpit. Item quod cum adioribus habitat sempiternis: Esa. 37. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis? Timor facit impleri illud Esa. 35. Tunc salies sicut ceruus claudus, secundum illud Poëtæ: Pedibus timor addidit alas. Timor transilire facit montes & colles altitudinum terrenarum. Timor fortissimos reddit pœnitentes ad portāda onera pœnitentiæ. Timor carcerem inferni, mortem, & tormenta quæ hostis ei minatur, in gladiū & ignem contra eum cōuertit. Hęc sunt eius refugium, iis se tuetur contra tela inimici. In igne illo ardorem cōcupiscentiarum extinguit. De inferno quasi de rotis fortissima tela hostium despicit. Timor ad infernum cōfugient ab illo maximē fugit. ¶ Itē timor hominem obediētē reddit. Eccle. 2. Qui timent dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei. In eodem: Qui timent dominum, custodient mandata illius. Genesis 22. Dicitū est Abrahamæ obediēti: Nunc cognoui, quod timeas dominum. Gregor. in 1. parte Moral. Deum timere est, nulla quæ faciēda sunt præterire. Quomodo timor plenitudinem virtutum operetur, ostendit Bernardus ad fratres de monte Dei, loquens de ingratitude religiosorum: Timor Dei incipit operari omnium virtutum plenitudinem, dum per iustitiam desert maiori, per prudentiam non credit se sibi, per tempe

tempera
obedien
mor dor
domini
domini
tam,
ficat. Hu
gloria. P
gloriatio
timor De
Qui tim
vltim. M
magnus
per timen
hominen
Timor
domini d
dine dier
pluuias. P
nam fugi
git, reptil
te mundi
possit: sic
desiderio
fornacis i
Timor D
aliis præf
quam mil
videtur: r
decur mu
lus est pa
satiabiles.
ut esse ti
omnes au
n. quod C
dicat, quō
vros sanc
ste est qu
quo adm
timent ser
bus metui

temperantiam refugit discernere, per fortitudinem totum se obedientia subdit non discernenda, sed adimplenda. Item timor domini est fons vite indeficiens. Prouerbiorum 14. Timor domini fons vite vt declinet à ruina mortis. Eiusdem 10. Timor domini apponet dies. Prouerbiorum 19. Timor domini ad vitam, supple, seruandam. Item timor domini hominem glorificat. Humiliat enim hominem, humilem verò spiritum suscipiet gloria. Prouerbiorum 29. Ecclesiast. 1. Timor domini, gloria & gloriatio. Eiusdem 1. Semen hominum honorabitur hoc quod timet Deum. Eiusdem 25. Gloria senū timor domini. Iudith vlt. Qui timet te, domine, apud te magni erunt per omnia. Prouer. vltim. Mulier timens Deum, ipsa laudabitur. Ecclesia. 25. Quam magnus est qui inuenit sapientiam & scientiam, sed non est super timentem Deum. ¶ Item timor Dei dum vana delectatione hominem cohibet, veram delectationem Dei meretur. Ecclesi. 1. Timor domini læticia, & corona exultationis. In codē: Timor domini delectabit cor, & dabit læticiam & gaudium in longitudine dierum. Timor domini est sicut ventus aquilo dissipans pluuias. Prou. 15. Ipse nubes carnalium cogitationum & affectionum fugat, & mentem serenat, riuos concupiscentiæ restringit, reptilia vitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi congelando consolidat, vt super illud ambulare quis possit: sicut fecit Petrus Mat. 14. Vbi timor est, frigus est, ardores desideriorū carnalium & secularium temperat. Timor medium fornacis Babylonica facit quasi ventum rotis stantem. Danic. 3. Timor Dei ad eò hominē meliorat, vt vnus timens Deum mille aliis præferendus videatur. Ecc. 5. Melior est vnus timens Deū, quam mille filij impij. Bona etiā transitoria multum meliorare videtur: modicum enim cum timore Dei præferendum esse videtur multis diuitiis sine timore domini. Prouerbiorum 15. Melius est parum cum timore domini, quam thesauri magni & insatiabiles. Et vt breuiter dicamus, suis salubris doctrina videtur esse timor domini. Ecclesia. vltimo: Finem loquendi pariter omnes audiamus: Time Deum &c. ¶ De timore dicitur Esaia in quòd Christum repleuerit, quum de aliis donis tantummodo dicit, quòd in Christo requiescerent. Timor Dei replere debet vitos sanctos. Bernard. loquens de spiritu timoris: Nec mirum, si est qui totum sibi debeat hominem vèdicare. Item: Non est quo admittas superbiam repletus timore domini. Viri sancti timent semper & vbique Ecclesiast. 18. Homo sapiens in omnibus metuit. Prouerbiorum 28. Beatus homo qui semper est pau-

dus. Quod semper sit timendum, ostendit Bernardus super
 Cant. dicens: Quum adest gratia, time ne non dignè opereris
 ex ea. Amplius time subtracta gratia, quia relinquit te custo-
 dia tua. Si redierit gratia, multo amplius tunc timendū, ne for-
 tē contingat pati reciduum. Recidere enim quā incidere de-
 terius est, iuxta illud Ioannis 5. Ecce iam sanus factus es: non
 amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. ¶ Alia tunc
 causa timoris possunt assignari. Quarum prima tangitur in
 Psal. Delicta quis intelligit? Delictum dicitur peccatum omis-
 sionis à delinquendo. Multi verò sunt, qui licet non commi-
 tant peccatum mortale, nesciunt tamen verum omittēdo mor-
 taliter peccent. ¶ Alia causa timoris potest esse, quia multa vi-
 dentur homini bona quæ Deus intelligit esse mala. Grego. Ple-
 runque in conspectu sordet æterni iudicis, quod intentione ful-
 get operantis. 1. ad Corinth. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non
 in hoc iustificatus sum. ¶ Tertia causa est, quia nescit homo
 qualis futurus sit finaliter, licet in præsentī sit bonus. Ecclesia 4.
 Sunt iusti atque sapientes: & opera eorum in manu Dei: & tamē
 nescit homo utrū amore an odio dignus sit. Intellige finaliter.
 Potest enim aliquis in momento cadere, & non adiciet vte-
 surgat. ¶ Vbiq̄ timendum est, quia de quolibet statu aliqui
 damnantur. Osce 13. Consolatio abscondita est ab oculis meis,
 quia ipse inter fratres diuidet. Et loquitur de inferno, Mat. 14.
 Duo in lecto, vnus assumetur, & alius relinquetur. Lectum in-
 telligas quietē contemplationis. Timendum est homini ex om-
 ni parte. Homo enim est sicut castrum vndiq̄ portas habens
 per quas capi potest. Portæ istæ, sensus sunt. Est etiam homo
 sicut castrum obsessum vndiq̄ ab hostibus. Sapientia 14. Crea-
 tura Dei in odium facta sunt, & in tentationem animæ ho-
 minum, & in mulpulam pedibus insipientium. Viri sancti
 non solum timent in malis, sed etiam in bonis. Iob non
 Verebar omnia opera mea. Grego. Piarum mentium est, ubi
 culpam agnoscere, vbi culpa non est. Idem: Si placere Deo
 veraciter cupimus, postquam peruersa subegimus, ipsa in no-
 bis bene gesta timeamus. Greg. in 2. parte Moralium: Iusti om-
 ne quod agunt metuunt, dum cautè considerant ante quem iu-
 dicem stabunt.

De speciebus Timoris.

CAP. III.

Notandum quod super illud Prou. 1. Timor domini principium
 sapientia, distinguit Glo. Bedæ duas species timoris
 his verbis: Duo sunt timores domini seruilis, qui principium sa-
 pientia

pientia est: & admirabilis, qui perfectione sapientiae comitatur.
 Seruilis principium est sapientiae: quia qui post errata sapere inci-
 pit, primo timore diuino corripitur ne puniatur: sed huc perfe-
 cta charitas foras mittit. Succedit huic timor domini permanens
 in seculum seculi, quem non excludit charitas, sed auget, quo
 timet filius ne vel in modico oculos amatissimi patris offendar.
 Berna. in sermonibus distinguit tres species timoris, his verbis:
 Primus timor est, ne cruciemur in gehenna. Secundus, ne exclusi
 à visione Dei priuemur tam inestimabili gloria. Tertius rapiet
 animam omni solitudine timidam, ne forte deseratur à gratia.
 Sed nec Beda, nec beatus Ber. ponunt species timoris nisi diuini.
 Vnde possunt distingui sex species timoris, vt enumerentur
 omnes species timoris, siue sit timor bonus, siue malus vel neq;
 bonus neq; malus. ¶ Prima species timoris est timor naturalis,
 quo quilibet timet naturaliter nociuū naturae. Hic timor nō est
 meritorius, neq; demeritorius, quia non subest libero arbitrio.
 Hoc timore timuit Christus naturaliter mortē. Marc. 14. Cœpit
 Iesus pauere. ¶ Secūda species est timor humanus: quum scilicet
 aliquis timet amplius debito corpori suo. Qui timor prohibe-
 tur, Matt. 10. Nolite timere eos qui occidūt corpus. Et procedit
 ex nimio amore presentis vitæ. Et sicut amor presentis vitæ
 quādoq; est veniale peccatū, vt quādo est citra Deū. Quandoque
 verò est mortale, vt quādo non est citra Deū: Ita timor huma-
 nus est veniale peccatū, quādo oritur ex amore veniali. Quādo-
 que mortale, vt cū oritur ex amore mortali. De quo amore Io.
 12. Qui amat animam suam, perdet eam. Ex timore humano
 negauit Petrus Christum. Matth. vicesimo sexto, Marc. decimo-
 quarto, Luca 22. ¶ Tertia est, timor mundanus, quando aliquis
 nimis timet rebus suis. Iste timor fuit in Iudæis quū occiderent
 Christum. Ioan. cap. duodecimo: Si dimittimus eum sic, omnes
 credent in eum, & venient Romani, & tollent locum nostrum
 & gentem. Iste timor multū habet cruciatus. Augustinus: Diui-
 tiae plus excruciant adeptæ amissionis timore, quàm concupitæ
 adeptionis ardore. ¶ Quarta species est, timor seruilis. Timor
 seruilis est, vt ait Augustinus, quum propter timorē gehēnæ cō-
 timet se homo à peccato. Et iste timor nō est cum charitate. Vn-
 de Augustinus loquēs de hoc timore: Inaniter, inquit, putat vi-
 ctorem se esse peccati, qui timore non peccat: quia si nō imple-
 tur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamē mala cupiditas
 foris est hostis. Idē: ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod
 nō licet fieri: sed idē nō facit, quia nō potest impune fieri. Nam
 quan

quantum in ipso est, mallet non esse iustitiam prohibentem, que punietem. Et vique si mallet non esse iustitiam, quis debitorabit quod si posset, eam auferret? Ac per hoc quomodo iustus est iustitię talis inimicus? vt si potestas detur, præcipiente auctoritate ne comminantem vel iudicantem ferat. Inimicus ergo iustitię est qui præ timore nõ peccat. Amicus autẽ erit, si eius amore non peccet. Item super illud Psalmographi: Confige timore tuo carnes meas. dicit glos. Timor legis seruiliis pedagogo me præcessit, qui ad castrũ duxit, sed nõ crucifixit carnem, quia viuit peccãdi volũtas, & sequeretur opus si speraretur impunitas. Et secundũ hanc glossam non solum vocatur timor seruiliis quãdo aliquis dimittit peccare timore pœnẽ futurę sed quãdo dimittit peccare timore pœnẽ temporalis: vt faciebãt multi in veteri lege, & vt fit hodie in multis religionibus. Roman. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterũ in timore &c. Timor seruiliis est quasi vestis de sacco, cũ qua nullus ingreditur regnum cœlorum. Non licebat indutum sacco ingredi aulam Assueri. Esther 4. Quinta species est timor initialis qui est imperfecta charitate. De quo 1. Ioan. 4. Perfecta charitas formittit timorem, quoniam timor pœnam habet. glos. Timorem illum de quo dicitur, Initium sapientię timor domini. Quo timet quisque incipiens opera iustitię, ne veniat districtus iudex, & se minus castigatum damnet. Qui habet hunc timorẽ, timet puniri, & timet à Deo separari, quem iam amat: sed timor separationis principalior est. Sexta species est, timor filialis, qui est cũ perfecta charitate, qui secundum aliquem vsum suum manebit in patria. De quo in Psal. Timor domini sanctus permanet in seculum seculi, Qui habet timorem filialẽ, cauet offensam patris cœlestis, sicut bonus filius, etiã si sciret ex illa offensa nihil mali sibi accidere. Cum illo timore securitas est quoniam affit perfecta charitas. 1. Ioan. 4. In hoc perfecta est charitas De nobiscum, vt fiduciã habeamus in die iudicij quia sicut ille est & nos sumus in hoc mundo. glos. Per hoc habemus fiduciã quia imitamur perfectionẽ dilectionis eius in hoc mũdo, amando scilicet inimicos. Vbi est perfecta charitas, deest remotio conscientie, & timor aeternę pœnẽ. 1. Ioan. 4. Qui timet non est perfectus in charitate. glos. super illud, charitas foras mittit timorem. Perfecta charitas perfectam iustitiã facit: nec habet quod timeat, sed desiderat. Dicuntur sancti maximẽ timere gehennam quia maximẽ cauent ea quę ad gehennam ducunt. Greg. super Iob: Mens plus illuminata, plus timet. Hieronym. Prudenter timet

metur quod dicitur e ratem. P voluntas diuina volentes fit fuga r culpa, timor vero mal timoris: damni: & Fuga peccati Fuga vici temporal timorem potest: Timor intelligitur dionem v la. Si bonum malũ est, timet ad timorem, si illud non vero illa bona Si vero e initialem filialem. imminet stare. Greg. tuendus e omnis re omnia su stare aut e ante hominibus de se tollere v hoc est, meritis tur, & er coniaran metur

metur quicquid accidere potest. Vfus timoris filialis in patria dicitur esse quædam resiliens à Dei altitudine in propriam paruitatem. Poterit tamen videri alicui quod timor filialis in patria, sit voluntas cauendi Dei offensam, vel quædam fuga spiritualis diuinae altitudinis, qua scilicet electi refugiant se æquare Deo, volentes esse ei subiectissimi. ¶ Et notandum, quod quum timor sit fuga mali, malum verò diuidatur in malum pœnæ & malum culpæ, timor filialis fugit malum culpæ, scilicet Dei offensam: timor verò naturalis, naturaliter fugit malum pœnæ. ¶ Fuga verò mali pœnæ voluntaria pertinet ad alias quatuor species timoris: malum pœnæ diuiditur in pœnam sensus, & pœnam damni: & vtraque, diuiditur in temporalem pœnam & æternam. Fuga pœnæ sensus temporalis pertinet ad timorem humanum. Fuga verò pœnæ sensus æternæ, ad timorẽ seruilem. Fuga dâni temporalis, ad timorem mundanum. Fuga damni æterni, ad timorem initialem. ¶ Item notandum quod timor sic describi potest: Timor est spiritualis fuga rei præpotentis vel excellētis. Et intelligas rem præpotentẽ, quæ præpotens est secundũ suspensionem vel opinionẽ timētis. Res verò illa vel est bona vel mala. Si bona, fuga illius pertinet ad timorem reuerentiæ. Si verò malũ est, aut fuga illius mali est bona aut mala. Si mala est, pertinet ad timorem humanũ, vel mundanum. Ad timorem humanum, si illud malum pertinet ad ipsam personam. Ad mundanum verò, si malũ illius pertineat ad damna rerum. Si verò fuga illa bona est, & est sine charitate, pertinet ad timorem seruilem. Si verò est cum charitate, sed imperfecta, pertinet ad timorem initialem. Si verò est cũ charitate perfecta, pertinet ad timorem filialem. Et notandum quod cum aliquod periculum homini imminet, ipse timere debet eum qui habet omnia in sua potestate. Greg. Quicquid est quod exterius scuit, per hoc ille merendus est qui hoc interius disponit. Psalm. Timeat dominum omnis terra. Aug. Si creature sciant, Deum time, nō illas, quia omnia sub ipso sunt. glo. Cupiditatẽ nocendi per te habes: potestatem autẽ nocendi si ille nō dat, nō habes. Ideo Deus homo stans ante hominẽ, ait: Nō haberes in me potestatem, nisi esset datum tibi desuper. Nec etiã ipse diabolus vel vnã ouiculam potuit tollere viro sancto Iob, nisi prius diceret, Mitte manum tuã. Iob. hoc est, da potestatem. i. Mach. 2. A verbis viri peccatores ne timueritis: quia eius gloria stercus & vermis est: hodie extollitur, & eras non inuenietur. Esa. 8. Timorem eius, scilicet populi coniurantis contra me, non timeatis, neque paucatis: dominum

exercituum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terro-
 vester. Item Esa. 51. Quis tu, vt timeas ab homine mortali, & a
 filio hominis qui quasi fornax ardescet? Prou. 29. Qui timet
 hominē, cito corruet: qui sperat in domino, subleuabitur. Item
 notandum quòd Ioannes Damascenus distinguit sex species
 timoris, vnanquamque describens his verbis: Diuiditur timor
 in sex species, in segnitiam, erubescētiā, verecundiam, admi-
 rationem, stuporē, agoniā. Segnities est timor futurae operati-
 nis. Erubescētia timor est in expectatione conuictij. Verecundia
 timor est in turpi facto. Admiratio est timor ex magna imagi-
 natione. Stupor est timor ex inconsueta imaginatione. Agonia
 est timor per casum: scilicet per infortunium. De erubescētia
 dicit Ioānes Damascenus, quòd est optima passio. Philosophus
 de iuvene quodam: Erubuit, salua res est. Senec. in epistolis.
 Verecundia bonum in adolescente signum est. Tullius in lib. de
 offic. Sine verecundia nihil rectum esse potest, nihil honestum.
 Bernar. super Cantic. Nescio si quicquam gratius verecundia in
 moribus hominum deprehendi queat. Verecundia omnium est
 ornatus ætatum: sed in tenera ætate amplius pulchriusque ex-
 tescit. Quid amabilius verecundo adolescente? quàm pulchra
 hæc & quàm splendida gemma morum in vultu adolescentis,
 quàm vera & minimè dubia, bonæ nuntia spei bonæ indolis in-
 dex est? Quid ita? turpiloquij & omnis deinceps turpitudinis
 fugitium. Soror est continentia. Nullū est æquè manifestum
 signum columbinæ simplicitatis. Et idè testis est innocentia.
 Lampas est pudicæ mentis iugiter lucens: vt nihil in ea turpe
 vel indecorum residere attentet quod non illico prodatur. Item
 Verecundia spiritalis gloria est conscientia, famæ custos, vitæ
 decus, virtutis sedes, virtutum primitia, naturæ laus, insignis
 totius honesti. De erubescētia bona vel mala, require in tracta-
 tu de superbia, vbi agitur de ornatu mulierum.

*De his quæ possunt incutere Timorem. De attendendis circa extre-
 mum iudicium. Et varietate, acerbitate, & infinitate pœnarum
 infernalium.*

CAP. IIII.

Dodecim sunt quæ possunt homini incutere timorē. Pri-
 mū est, cōsideratio lachrymarū Christi. Verisimile est statim
 illū valde periculosum esse pro quo Deus fleuit. De lachrymis
 Christi, habetur Luc. 19. Vidēs Iesus ciuitatē, fleuit super illā. Et
 Io. 11. Et lachrymatus est Iesus. Et 5. ad Heb. Cū clamore valido
 & lachrymis preces offerēs exauditus est pro sua reuerētia. Be-
 Cōparitur Dei filius, & plorat: homo patitur, & ridebit. Secū-
 dum

dū est, cōsideratio passionis Christi. Ber. Ex cōsideratione remedij, periculi mei estimo quātitatē. Filius enim occidi iubetur, vt vulneribus meis pretioso sanguinis illius balsamo mediatur. Agnosce homo quā graua sint illa vulnera pro quibus necesse est Christū dñm vulnerari. Sic medicina: aestimatio, & timoris & doloris est exaggeratio. ¶ Tertiū est, cōsideratio culpabilitatis nostrę. Si enim timer aliquis, quū scit se reū esse vnius criminis in curia alicuius terreni principis: quantū timere potest qui tot & tantorum criminū scit se reum esse apud districtissimum iudicē? ¶ Legitur de quodā rege nobilissimo qui fuit in Græcia, qui memor malorū suorū & diuini iudicij, semper tristis erat, etiā cum solēnitates cum principibus suis celebrabat. Qui interrogatus super hoc à quodā fratre suo, voluit ei causam suā tristitię ostēdere, & misit buccinatores suos ante portā eius, quod secundū consuetudinē illius regni certissimum erat signū mortis. Et cum frater regis ad regem esset adductus, & non modicū timeret, & valde tristis esset, requisit rex quare non gauderet. Cui cum frater respondisset, quomodo in statu tali gaudere posset, indicauit ei rex causam tristitię suę. Si enim ille tantum timebat qui sciebat regē esse fratrem suū, & qui in nullo sciebat se esse culpabilem apud eum, quia aliqua signa offensę regię audierat: meritō timere poterat qui in tot & tātis sciebat culpabilem se esse apud dominū maiestatis. Hier. in epistolis: Si tanta cura pertimescitur iudiciū pulueris, qua intētionē cogitandum est, qua formidine præuidendū tātę iudiciū maiestatis? ¶ Quartum est, consideratio humanę infirmitatis & impatiētię. Adeo enim sunt homines impatiētes, quod musca vna si eos diu inflauerit, facit eos irasci quādoque vsque ad Dei blasphemiam. Et modica pœna temporalis quādoque affligit hominem vsq; ad tædium vitę: vt patet in Elia. 3. Reg. 19. qui petiit animę suę vt moreretur. ¶ Quintū est, misericordia quā Deus exhibet hominibus in præsentī. Secundū enim magnitudinē misericordię in præsentī, erit magnitudo iustitię in futuro. Sicut enim Deus est summē misericors, ita summē iustus. Et sicut opera misericordię ipsius in præsentī reputātur stultitia, cōparatione facta ad hominū misericordiam: sic iustitia eius in futuro furor hominibus apparebit. Naū 1. Vlscens Deus, & habens furorē. Furor videbitur quādo peccatores pro quorū salute mori voluit in ignem proiiceret, nec eos de cetero ab igne eruet. Sicuti mulier furibūda iudicaretur, si filiū suū in ignē proiiceret, & inde extrahi non permitteret. ¶ Sextō valere possunt ad timorem incutiendum opera

opera iustitiæ, quæ legitur Deus fecisse in mûdo isto: vt est vindicta quam sumpsit de Lucifero, & angelis qui ei adhaeserunt, quos propter peccatum superbiæ irremediabiliter damnauit. Luc. 10. Videbam satanã quasi fulgur de cælo cadentem. 1. Pet. 2. Si Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit &c. ¶ **¶** Rudentes sunt funes quibus nauarum vela suspendunt, vt flante aura portus tranquillitatem relinquunt, seque ambiguis fluctibus credant: quibus rudentibus conuenienter immundorũ spirituum conamina conparantur, qui mox vt flante superbia impulsu se aduersus creatorem erexerunt: ipsis elationis suæ conatibus in abyssi profundum sunt rapti. Aliud opus iustitiæ est, pœna mundo inflicta pro peccato primorũ parentum. Pro peccato enim gulæ totus mundus adiudicatus est morti temporali, & aliis miseriis huius exilij. Aliud opus iustitiæ fuit diluuium quo totus mundus pro peccato carnis est submersus, exceptis octo animabus. Gen. 7. Iob 24. Quum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruũ magnitudinis eius intueri? Tonitruũ intelligas terribilẽ aduentum maiestatis eius, vel sententiam dandam in extremo iudicio. Stillam sermonis, intelligas iustitiam presentem. ¶ **¶** Septimò, facilitas percudi & spiritualiter & corporaliter, quæ est in mundo isto, propter quam in vmbra mortis dicimur esse. Esaiæ 9. Habitantibus in regione vmbre mortis lux orta est eis. Lucæ primo. Visitauit nos oriẽs ex alto: illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ¶ **¶** Octauò, Dei omnipotentia, cui nemo potest resistere, & quã nemo potest effugere. In Psal. Quis nouit potestatem iræ tuæ? Esaiæ 47. Vltionem capiam, & non resistet mihi homo. Luc. 12. Illum timere qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. In Psal. Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades &c. ¶ **¶** Nonò, Dei sapientia lucidè videns omnia, cui nihil potest abscondi. 1. Regum 16. Deus intuetur cor. Boëtius: Magna nobis, si dissimulare nolumus, indicta est probitatis necessitas, quam agamus coram oculis iudicis cuncta cernentis. ¶ **¶** Decimò, zelus diuinæ iustitiæ, qui ex hoc apparet, quòd Deus pater potius voluit vt eius vnigenitus penam quam debebat humanum genus, solueret, quàm ipse eam remitteret. Romanorum 8. Qui proprio filio suo non pepercit. Bernard. super Cantic. Qui non parcat filio, nunquid parcat figmento? nunquid parcat seruo nequam? Lucæ 23. Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido, quid fiet? ¶ **¶** Vndecimum, extremum iudiciũ, circa quod multa attendenda

denda
mum
facit p
manus
me, rec
deuora
cie gla
cium. In
Esa. 13.
domini
ri que.
vindicta
Prop e
eodem:
bit eum
Vox die
dies illa
succensa
res impi
prophet
Heb. 10.
esumpt
in manu
bant am
quam su
respõdeb
regas me
ronym. S
semper i
gite mor
uo argu
interrog
nem tua
rogant h
statione
mam sua
do habec
tatione S
uo, atted
signa tag
in terris

denda sunt quæ valere possunt ad incussionem timoris. ¶ Pri-
 mum est hoc, quòd scriptura sacra in tot locis comminationes
 facit pertinētes ad hoc iudiciū. Deut. 32. Si arripuerit iudicium
 manus mea, reddam ultionem hostibus meis: & his qui oderūt
 me, retribuā: inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus
 deuorabit carnes, id est, carnaliter viuentes. Iob 19. Fugite à fa-
 cie gladij, quia ultor iniquitatis gladius est, & scitote esse iudi-
 cium. In Psalm. Quum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.
 Esa. 13. Ululate, quia propè est dies domini. In eodem: Ecce dies
 domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & ira furo-
 risque. Ierem. 46. Dies ille domini Dei, dies ultionis, vt sumat
 vindictam de inimicis. Ezech. 1. Propè est dies occisionis. Ioël 2.
 Propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. In
 eodem: Magnus dies domini, & terribilis valde, & quis sustine-
 bit eum? Amos 5. Vt desiderantibus diem Domini. Sophon. 1.
 Vox dei domini amara tribulabitur ibi fortis. In eodē: Dies ira
 dies illa, dies tribulationis & angustie. Malac. 4. Ecce dies veniet
 succensa quasi caninus, & erūt omnes superbi, & omnes facien-
 tes impietatem stipula. In eodem: Ecce ego mittā vobis Eliam
 prophētā antequā veniat dies domini magnus & horribilis. ad
 Heb. 10. Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio quæ
 cōsumptura est aduersarios. In eodem: Horrendum est incidere
 in manus Dei viuentis. ¶ Secundum est, sollicitudo quam habe-
 bant amici Dei antiquitus de hoc iudicio. Iob 31. Quid faciam
 quum surrexerit ad iudicandum Deus? & quum quæserit, quid
 respōdebo ei? Eiusdem 14. Quis mihi tribuat, vt in inferno pro-
 tēgas me? & abscondas me donec pertranseat furor tuus? Hie-
 ronym. Sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam,
 semper insonare videtur auribus meis illa terribilis tuba, Sur-
 gite mortui, venite ad iudicium. In Psalm. Domine, ne in furore
 tuo arguas me. In vitis patrum dixit abbas Amon cuidam fratri
 interroganti aliquem sermonem: Vade, & fac talem cogitatio-
 nem tuam, qualē faciūt illi qui sunt in carcere. Illi enim inter-
 rogant homines, vbi est iudex, & quādo veniet, & in ipsa expe-
 ctatione pœnarum suarum plorant. Sic & monachus debet ani-
 mam suam obipurgare, dicens: Vt mihi si nō cogitauero, quomo-
 do habeo astare ante tribunal Christi, & actū meorū reddere
 rationē. Si sic semper meditatus fueris, poteris saluus esse. ¶ Ter-
 tio, attendenda sunt signa terribilla præcedentia iudiciū. Quinq;
 signa tēguntur Luc. 21. Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis, &
 in terris pressura gentium, præ cōfusione sonitus maris & flu-

ctuum. Duo prima specificantur Ioël. 2. vbi dicitur, Sol conuer-
 teretur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies
 domini magnus & horribilis. De tribus simul habetur Apoca. 6.
 Vidi, & ecce terramotus factus est magnus, & Sol factus est ni-
 ger tanquam saccus cilicinus, & Luna tota facta est sicut sanguis,
 & stellæ cæli ceciderunt super terram, sicut sicus emittit grossos
 suos, quum à vento magno mouetur. De eisdem similiter habetur
 Matth. 24. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum,
 & stellæ cadent de cælo. De quarto signo quod erit pressura in
 terris, legitur similiter Matt. 24. Erit tunc tribulatio, qualis nun-
 quam fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet. ¶ Quintum
 signum est confusio maris: quam confusionem aliqui aestimant
 fore quòd mare cum fragore magno peribit, secundum illud
 Apoc. 21. Et mare iam non est. Hier. in annalibus libris Hebræorum
 inuenit quindecim signa quindecim dierum ante diem iudicii,
 sed verum cõtinui futuri sint dies illi, an interpolari, non expressit.
 Prima die eriget se mare quadraginta cubitis super altitudinem
 montium, stans in loco suo quasi murus. Secundo, tantum desce-
 det, vt vix videri possit. Tertio, marinæ belluæ apparentes su-
 pra mare dabunt rugitus vsque ad cælum. Quarto, ardebit mare
 & aqua. Quinto, herbæ & arbores dabunt rorem sanguineum.
 Sexto, ruent ædificia. Septimo, petræ adiuicem collidentur.
 Octauo, generalis fiet terramotus. Nono, æquabitur terra. De-
 cimo, exhibunt homines de cauernis, & ibunt velut amætes, & non
 poterunt mutuo loqui. Vndecimo, surgent ossa mortuorum, & sta-
 bunt supra sepulchra. Duodecimo, cadent stellæ. Tertiodeci-
 mo, morientur homines viuentes tunc, vt cum mortuis resurgant.
 Quartodecimo, ardebit cælum & terra, scilicet superficies terræ
 & aëris. Quintodecimo, fiet cælum nouum, & terra noua, & re-
 surgent omnes. ¶ Et possunt assignari sex causæ, quare signa iudicii
 præcedent. Prima, vt magnum malum futurum nuntiarent.
 Grego. in homil. illius Euangelij, Erunt signa in Sole, &c. Quia
 terrores quos cernimus, nisi sequentis iræ præcones dixerint.
 ¶ Item in homilia illius Euangelij, Cum audieritis prælia, &
 tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra
 mala quæ præueniunt indicantur mala perpetua quæ subsequen-
 tur. Et subdit Greg. Multa debent mala præcurrere, vt malum va-
 leant sine fine nuntiare. Secunda causa est, quam tangit Grego. in
 eadem homil. dicens: Quia in cunctis delinquimus, in cunctis fer-
 rimur. Et subdit: Omnia quæ ad usum vitæ accepimus, ad usum
 conuertimus culpæ: sed cuncta quæ ad usum prauitatis inueni-
 mus, ad
 Beda, d
 nutant
 datur p
 mine
 vt subd
 dista lu
 & ai m
 tibi fac
 Quinta
 fundetur
 dignum
 ris. Chr
 lia plan
 propter
 stitit ut
 nebris i
 Christi
 carne ei
 Zacha. 9
 benefici
 & requi
 pro eis
 ostende
 iterum c
 filium D
 videntes
 lo Chry
 tint cruce
 monia p
 rado, con
 congreg
 eas in va
 super sec
 gentes. a
 moni. Iud
 cium, &c.
 lare. No
 iudicis p
 inu stiti
 iudicabo

mus, ad vsum nobis conuertuntur vltionis. Tertiã causam tãgit Beda, dicẽs: Appropinquante suo termino, elemẽta quasi pauida nutant, & tremunt. Quarta causa est, vt scilicet creaturæ ostendatur paratæ esse ad viciscẽdum creatorẽ de hostibus suis. Imminente guerra solet fieri armorũ ostensio & faciunt principes vt subditi eorum armati cõueniant: sic fiet antequam Deus vindictã sumat de inimicis suis. Sap. 5. Accipiet armaturã zelus illius & armabit creaturã ad vltionẽ inimicorũ. Eiusdẽ 16. Creatura, tibi factori deseruiẽs exardescet in tormentũ aduersus iniustos. Quinta causa tãgitur super illud Esa. 24. Erubescet Luna, & confundetur Sol. Glo. Cernens illos qui eius lumine fruebãtur nihil dignum Dei bonitate fecisse. Sexta est, vt sint incitamenta doloris. Chryso. Patrefamilias moriente domus eius turbatur, familia plangit & nigris se vestimentis induit. Sic humano genere, propter quod facta sunt omnia, circa finem cõstituto, totus destruitur mundus. Cæli ministeria lugent & cãdore deposito tenebris induuntur. ¶ Quarto, attendenda sunt insignia passionis Christi: scilicet crux, clauis, lancea quæ ante iudicem erunt, & in carne eius videbuntur cicatrices, vt videant in quẽ pupugerũt. Zacha. 9 & Apoc. 1. Tunc peccatoribus exprobrabitur magnum beneficium eis exhibitum, scilicet beneficium passionis Christi, & requirit Christus mortem suam ab eis tanquam pretiũ, quod pro eis dedit, cũ seipso ei abstulerint, quos ita carẽ emerat: & ostendetur magna ingratitudo eorũ qui semel crucifixũ pro eis iterum crucifixerũt. Heb. 6. Rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei. Vnde multũ confundentur, insignia passionis Christi videntes. Matth. 24. Tunc apparebit signum filij hominis in cælo Chryso. Non erit tunc necessitas accusationis, cũ videant crucem, & ipsum Christum habẽtem in corpore suo testimonia passionis. ¶ Quinto, attendenda est curiæ illius magnitudo, coram qua reprobi cõfundentur. Totus enim mundus erit congregatus ibi. Ioel. 2. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat, & disceptabo cum eis. Matth. 15. Sedebit super sedẽ maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes. ad Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi. Canon. Iuda: Ecce venit Dominus in sanctis millibus facere iudiciũ, &c. ¶ Sexto, iudicis summa potestas à qua nõ licebit appellare. Non est qui de manu eius possit eruere. Job 10. ¶ Septimo, iudicis perspicacitas, qui in eis quæ modo videtur esse iustitia, iniustitiam agnoscer. In Psal. Cũm accepero tẽpus, ego iustitias iudicabo. Idẽ. Ad districti examẽ iudicis, nec iustitia iusti secura

est, nisi pietate diuina, vt & ipsa iustitia, qua quisq; iustus est, Deo iustifica, nec iustificetur. Iudex ille nō solū magna, sed etiā parua, quæ nunc vilipēduntur, in iudiciū adducet. Ecce. 11. Cuncta quæ sūt, adducet Deus in iudiciū. Et super illud Iob 31. Nōne ipse cōsiderat vias meas, &c. dicit Glo. Sic Deus vniuscuiusq; vias considerat: sic gressus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes eius iudicio, nec verba tenuissima quæ apud nos vsu viluerunt, indiscussa remaneant. De cogitationibus dicitur Sap. 6. Item cogitationes vestras scrutabitur. De verbis Matth. 12. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Etiam de tēpore quod hodie multū vilipēditur, ratio exigeretur. Ber. Omne tempus tibi impēsū, requiratur qualiter fuerit à te expensum. Idē: Sicut capillus nō perit de capite: ira nec momentū peribit de tempore. Iudex scrutabitur Ierusalem in lucernis. Soph. 1. Nec solum exiget rationem de peccatis propriis, sed quodammodo de alienis. Gen. 4. Vbi est Abel frater tuus? Eze. 3. & 33. Sanguinem eius de manu tua requiram. Iudex rationem exiget etiā de bonis quæ ipse homini cōmisit, siue sint bona naturæ, siue fortunæ, siue gratiæ, & de malis quæ ei dimisit. Item exiget rationem de malis operibus quæ homo commisit, & de bonis operibus quæ omisit. ¶ Octauo, iudicij inflexibilitas: quia si beata virgo & omnes angeli, & sancti, & sanctę rogarēt in iudicio pro aliquo qui tūc esset in mortali peccato, iudex nō exaudiret eos. Prou. 6. Zelus & furor viri nō patet in die vindictæ, non acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Chrysost. Tunc nec diuinitatibus profunt, nec parentes parentibus intercedunt, nec angeli (sicut solebāt) pro hominibus faciunt verbum, quia natura iudicij non recipit misericordiam. Prou. 11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis. ¶ Nono, magnus zelus iudicis. De quo zelus in multis locis loquitur scriptura sacra. Daniel. 7. Thronus eius flammæ ignis. Malach. 3. Quis stabit ad videndum eum? Ipsi enim quasi ignis constans. Sapien. 5. Accipiet armaturam zelus eius. Esa. 30. Ardens furor eius, & grauis ad portādum. Eiusdem 66. Ecce Dominus in igne veniet. Apoc. 6. Dicent montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni, secūdam Augustinum mallent reprobi omne tormentum sustinere, quàm faciem iudicis irati videre. ¶ Decimo, causę magnitudo: magnum enim est de quo erit illud iudicium. Illi enim qui obtinebit in illo iudicio, adiudicabitur regnum æternum. Ille verò qui caderet à causa illa, adiudicabitur

cabitur morti æternæ. Matt. 25. Ibunt hi in supplicium æternum,
 iusti autem in vitam æternam. ¶ Undecimò, terribilitas senten-
 tiæ quæ tonitruum dicitur. Iob 26. Quis poterit tonitruum ma-
 gnitudinis eius intueri? Grego. in Moral. Quis eius iram toleret,
 cuius & ipsa nõ potuit mansuetudo tolerari? Augustinus super
 Ioan. Qui ceciderunt ad vnam vocem Christi morituri. Ioan. 18.
 quid facient sub voce iudicaturi? Esaiæ 30. Labia eius impleta
 sunt in lignatione, & lingua eius quasi ignis devorans. Osee 11.
 Quasi leo rugiet. Amos 4. Leo rugiet, quis non timebit? Zacha-
 9. Exibit vt fulgur gladius eius. Apocal. 1. & 19. De ore eius gla-
 dius ex vtraque parte acutus exibat. Gladius acutus ex vtraque
 parte est sententia, qua anima cum corpore damnatur. ¶ Duo-
 decimò, sententiæ irrevocabilitas, Euolat enim emissum irre-
 vocabile verbum iudicis. ¶ Tertiodecimò, multitudo ministro-
 rum ad executionem sententiæ paratissimorum. Matth. 13. In con-
 summatione seculi, mittet Filius hominis angelos suos, & colli-
 gent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquita-
 tem: & mittent eos in caminum ignis. In eodem: Sic erit in con-
 summatione seculi. exhibentur angeli, & separabunt malos de medio
 iustorum, & mittent eos in caminum ignis. ¶ Quartodecimò,
 angustia reproborum. Gregor. O quam angustæ erunt vndique
 reprobis viæ Superius erit iudex iratus. Subtus horridum chaos
 inferni à dextris peccata acufantia, à sinistris infinita dæmonia
 ad supplicium trahentia, intus conscientia vrens, foris mundus
 ardens, miser peccator sic deprehensus quò effugiet? Latere erit
 impossibile, apparere intolerabile Si queris, quis te accusat? Di-
 co totus mundus: nõ offenso creatore totus mundus perditum ha-
 bet odio. Mundus persequetur cum flamma & igne. In Psal. Sicut
 ignis qui cõburit yluã, & sicut flama cõburēs mōtes: ita perse-
 queris eos in tēpestate tua. Item: Ignis ante ipsam præcedet, &
 inflamabit in circuitu inimicos eius. Angustia reprobõrum osten-
 ditur Esa. 1. Ingredere in petram, & abscondere in fossa humo à
 facie timoris domini. In eodem: Introibunt in speluncas petra-
 rum, & in voragine terre à facie formidinis domini. Apoc. 9.
 In diebus illis quarent homines mortem, & non inueniēt: & desi-
 derabunt mori, & fugiet mors ab eis. ¶ Quintodecimò, impoten-
 tia reprobõrum qui non poterunt resistere, sicut nec palea resistere
 potest igni, vel aliquis ligatus his qui eum ligauerunt. Matth. 3.
 Paleas comburet igni inextinguibili Eiusdē 13. In tempore
 messis dicam messoribus: Colligite primum zizania: & alligate
 ea in fasciculos ad comburendum. Chrylost. Nec resistendi vi-

rus, nec fugiendi facultas, nec penitentiae locus, nec satisfactio-
nis tempus. Ex angustia omnium rerum nihil remanet nisi la-
ctus. Matth. 24. Tunc plangent omnes tribus terra. ¶ Sextodeci-
mo, defectus auxiliij, quia non audebit nec angelus nec aliquis
sanctus pro aliquo damnato rogare. Christus qui ratum homi-
nes dilexit, quod dedit semetipsum pro eis, ridebit de damna-
tione eorum. Prou. 1. Ego quoque in interitu vestro ridebo. Sancti
etiam qui pro salute hominum morti se exposuerunt, latrabun-
tur, quia videbunt Dei contumeliam vindicari. In Psal. Latabitur
iustus cum viderit vindictam. Nec compatientur sancti mi-
seriae reproborum. Vnde gl. super illud Luc. 16. Inter nos & vos
magnum chaos firmatum est &c. Iustorum animae etsi in natura
sua bonitate misericordiam habent, iam tunc authoris sui iustitiae
coniuncte tanta rectitudine cōstringuntur, vt nulla ad reprobos
compassione moueantur. ¶ Decimo septimo, denudatio peccato-
rum. Eccl. 11. In fine hominis denudatio operum illius. Esa. 47. Re-
uelabitur ignominia tua, videbitur opprobrium tuum. Iere. 10.
Confundentur vehementer, quia nō intellexerunt opprobrium
sempiternum, quod nunquam delebitur. Nahum 3. Reuelabo pa-
denda tua in facie tua, & ostendā genibus nuditatem tuam, &
regnis ignominiam tuam. Matth. 10. Nihil operum quod non re-
uelerit &c. 1. Cor. 4. Veniet Deus, qui & illuminabit abscondita
tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. ¶ Decimo octa-
uo, aduersarij erunt multi, & fortes aduersabuntur peccatoribus,
& angeli, & homines. Job 10. Revelabunt celi iniquitatem eius,
& terra cōsurgit aduersus eū. Loquitur de impio. Aduersabun-
tur eis non solum daemones, sed etiam ipsi sancti. Sapien. 7. Tunc
stabunt iusti in magna constātia aduersus eos qui se angustia-
uerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Maximi aduersarij
erunt peccata quae damnandos tradent. Sapien. 4. Venient in cogi-
tatione peccatorum timidi, & traducēt eos ex aduerso iniqui-
tates eorum. ¶ Decimo nono, certitudo reatus. Ad certitudinem
istam faciet hoc, quod ipse iudex erit testis. Ipso enim videtur
peccata sunt cōmissa. Hier. 29. Ego sum iudex & testis, dicit do-
minus. Malac. 3. Accedā ad vos in iudicio, & ero testis velox ma-
lificis & adulteriis & periuris. Item ad certitudinem faciet, quod
ipsi peccatores habebunt literas propria manu scriptas in con-
scientiis suis quae testificabuntur contra eos. Dan. 7. Iudicium se-
dit, & libri aperti sunt. Libri, inquam, conscientiarum. Apocal.
20. Iudicati sunt mortui ex his quae scripta erant in libris, secun-
dum opera eorum. ¶ Vigesimo, virtutum caelestium commotio

Matth.

Matth. 24. Virtutes calorū mouebuntur. Chryso. Si rex terrenus processurus contra aliquem, expeditionem mandat in populo, dignitates omnes mouentur, exercitus excitatur, tota ciuitas feruet: quanto magis rege cælesti exigente iudicare viuos & mortuos, angelicę virtutes commouentur, terribiles ministri terribiliorem dominum præcedentes? Iob 16. Columnæ cali contremiscunt, & pauent ad nutū eius. Interl. Nō timore pœnali, sed admiratione. Hierony. Quid faciet virgula deserti, vbi concutitur cedrus paradisi? Ad hoc iudicium valde districtū perueniendum est in præsentī, vt rationē reddamus corā vicariis Christi. In Ps. Beati qui custodiūt iudicium, & faciūt iusticiam in omni tempore. Hęc computatio frequenter faciēda esset, & strictē frequenter propter labilitatem memorię. Ber. Computatio dilata, multa facit obliuisci. Strictē ne minima prætereantur. Matth. 10. Omnes capilli capitis vestri numerati sunt. Ex hoc quod nō cogitatur hoc iudiciū multa mala proueniūt. in Ps. Inquinata sunt vię illius in omni tēpore. Et subditur causa: Aufertur iudicia tua à facie eius. Prou. 28. Viri iniqui non cogitant iudicium: qui autem requirunt dominum, animaduertunt omnia. Eccl. 18. Ante iudicium interroga teipsum. Cogitandum esset illud iudicium cū aliquid graue pro Deo toleratur. Gre. in homil. Illum diem fratres charissimi, illū ante oculos ponite, & quicquid modo graue cernitur in eius compassione vigetur.

¶ De pœnis inferni.

Duodecimō, valere potest ad incutiēdum timorem consideratio pœnarum futurarum. Circa quas multa attendenda sunt. ¶ Primū est, acerbitas earū. Grauiſſima enim pœna quę in hoc mūdo toleratur, minor est etiā pœna purgatorij. Aug. Miro modo licet æternus nō sit, grauis est ignis ille: exupetat enim omnē pœnam quā aliquis in hoc mūdo perpessus est. Secundū est, pœnatū diuersitas, & inueniūtur in Sacra scripturā nouę pœnę. Prima est, ignis. Secūda, vermis. de quibus Esa. vlt. Vermis eorū non morietur, & ignis eorum nō extinguetur. Iudith 16. Dabit eis ignē, & vermes in carnes eorū, vt vrātur & sentiant vsq; in sempiternū. Iob 20. Deorauit eū ignis qui nō succēditur. Nō est ne cesse, quōd ignis ille succēdatur, cū nunquā extinguat. Ecc. 7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis. Eiusdem 21. Stupa collecta synagoga peccantiū, & cōsummatio eorum flamma ignis. Apocal. 20. Qui nō est inuētus in libro vitę scriptus, missus est in stagnū ignis. Mat. 25. Discedite à me maledicti in ignē eternū. Lucae 16. Crucior in hac flamma, ait diues epulo. ¶ Tercia est,

fœtor quasi sulphuris. In Psal. Ignis, sulphur, & spiritus procel-
 larū pars calicis eorum. Esa. 30. Flatus domini quasi torrens sul-
 phuris succedens eam. Apoc. 21. Pars illorum erit in stagno ar-
 deti. igne & sulphure. ¶ Quarta erit frigus. Mar. 13. Ibi erit frigus
 & stridor dentium. Stridor dentium solet sequi frigus. Iob. 24. Ad mi-
 nimum calorem trāsissent ab aquis nivium. ¶ Quinta erit fames.
 Esa. 65. Serui mei comedent, & vos esurietis: erit ibi tāta inopia
 quod nec vnā guttā aque habere poterūt, vt patet in diuine epu-
 lone in inferno sepulto. Lucę 16. & Iob 27. Apprehendet eū quasi
 aqua inopia, vbi dicit gl. Diues in inferno, cogente inopia, vsque
 ad minima petenda perductus est, qui sua tenacitate vsq; ad mi-
 nima neganda pauperibus restrictus est. Itē Gregorius: Guttam
 petiit qui micam negauit. Ibi erit tantus defectus boni, vt mors
 quę in mundo isto præ cæteris timeretur, ab hominibus desideretur.
 Apoc. 9. Desiderabunt homines mortem, & mors fugiet ab
 eis. Ibi habebit locum illud Ecclē. 41. O mors quā bonum est
 iudicium tuum? Vtilius esset homini si tunc se interficere posset,
 quā si posset interficere diabolum: quia diabolo interfecto
 non cessaret cruciatus eorum. Ibi erunt septem anni magnę pe-
 nurie obliuisci facientes abundantiam presentis vitę. Gene. 41.
 Maxima penuria quę erit ibi, erit priuatio diuinę visionis. Gre.
 in Moralib. Fames interficit, quia suam faciē illis redēptor ab-
 scondit. ¶ Sexta pœna erit tortorum. De qua Matth. 18. Tradidit
 eum tortoribus, donec redderet omne debitum. ¶ Septima erit
 horror, tam loci, quā demonū. Iob 10. Ibi nullus ordo, sed sem-
 piternus horror inhabitat. Eiusdem 20. Vadent, & veniet super
 eum horribiles. Si tantum horrorem habet homo, quando videt
 in presentī vnū demōnē, quātus horror erit vbi tot horribiles
 apparebūt & magis horribiles, vt videtur, quā appareāt in prę-
 senti? Si vnus de ministris carceris infernalis tantū habet horro-
 rem, quid habebit horroris ipse carcer? ¶ Octaua pœna & nona,
 erunt tenebrę & vincula. De quibus Matth. 22. Ligatis manibus
 eius, proiicere eum in tenebras exteriores. secundum Grego. in
 Moral. ignis infernalis concremationem habet, sed lumen non
 habet: & non solum erit ibi pœnarum varietas, sed earum con-
 trarietas. Grego. Horrendo modo tunc erit miseris dolor cum
 formidine, flamma cū obscuritate, & in eorū interitu ipsa à suis
 qualitatibus tormenta discordant, quia à conditoris volunta-
 te dum viuere discerepabāt. Fit miseris mors sine morte, finis
 sine fine, defectus sine defectu, quia mors semper viuic: & finis
 semper incipit, & defectus deficere nescit. Mors perimit & ex-
 tinguit,

tinguit, dolor cruciat & pauorem non fugat, flamma combu-
rit, sed tenebras non dilentit, quia enim cum diabolo contra
suum creatorem concordarunt, creaturæ contrariæ conuenient
ad eorū pœnas. Item Greg. Sempiternus horror inhabitat; quia
eius ignibus traditi, in supplicis dolorem sentiunt, & in doloris
angustia pulsati, semper pauore feriuntur, vt & quod timent
tolerent, & rursus quod tolerant sine cessatione pertime-
scant. ¶ Tertium, attendendum circa pœnas est eorū diuturnitas. Matthæi 15. Ite maledicti in ignem æternum. Diuturnitas
pœnæ multum affliget reprobos. Satis facile est iacere in vno le-
cto suauis & mundo: & tamen si alicui posito in tali lecto dicere-
tur, iace, & quiesce, quia oportebit te ibi iacere X X. annis: ipse
responderet: Potius vellem esse mortuus. Quid ergo erit de illo
qui erit in igne ardenti, & sciet se mansurum ibi non tantum
per X X. annos, vel centum vel mille, sed per infinita secula se-
culorum? In hac meditatione dicitur fuisse conuersus Falco, qui
postea fuit episcopus Tholosanus. Esaiæ 33. Quis poterit habita-
re cum ardoribus sempiternis? Job 20. Luet qui fecit omnia, nec
tamen consumetur. glos. Vt sine fine crucietur, vivere sine fine
compellitur. Interl. Cuius vita mortua fuit in culpa, eius mors
vixit in pœna. August. 19. lib. de Ciuit. Dei. Ibi dolor permanet
vt affligat, & natura perdurat: vt sentiat: quia vtrunque non de-
ficit, nec pœna deficiet. ¶ Quartum est, pœnæ vniuersalitas. Vni-
uersæ enim partes hominis post diem iudicij erunt in igne. Cum
aliquis non posset sustinere ignem in minima parte digiti per
vnam horā, quārus erit dolor quādo totus homo erit in igne æ-
ternaliter? Aug. 13. lib. de Ciuit. Dei. Nūquam erit homini peius
in morte, quā vbi erit mors sine morte. Hierony. Tanta in in-
ferno erit vis doloris, quod mēs ad aliud dirigi non poterit, nisi
ad id quod vis doloris impellit. Signum huius doloris est, quod
dominus toties in euāgelio dicit. Ibi erit fletus, & stridor dēriū.
Matthæi 13. & 22. & 15. Si singulis diebus in quibus erunt dāna-
tia in inferno, fletēt vnicam lachrymam materialem, plus exiret
ararū processu temporis ab vno damnato, quā omnia vasa hu-
ilis mundi caperent. Quod patet ex hoc, quod omnia vasa hu-
ilis mundi finita sunt & numero. & magnitudine, infinitis verō
diebus erunt reprobi in inferno. ¶ Quintum est, consolationis
defectus. Bern. Quid erit cum se viderit illa miseranda cōditio
omni consolatione nudatam in illas tenebras exteriores excursi,
& ab illa beatorū ecclesia perpetua excommunicatione excludi?
¶ Sextum est, pœnarum infernalium inutilitas. Præsens pœna est

breuis, & leuis, & fructuosa: sed futura est longa, & grauis, & infructuosa: quia si aliquis fieret in inferno tantum lachrymarum quantum est aquæ in toto mundo, non sufficeret ad ablutionem peccati vnus mortalis. Plus virtutis haberet hic lacryma, quam omnes illæ. August. de Fide, ad Petrum: In inferno et si erit stimulus pœnitendinis, nulla erit ibi correctio volûntatis, à quibus ita culpatur iniquitas sua, vt nullatenus possit ab eis vel diligi vel desiderari iustitia. ¶ Præter prædicta notadû quod malis dolere veniet ex diuersis causis. Primò, ex bonorum tēporalium amissione. In Psal. Quum interierit, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Secundò, ex hoc quod tempus mercedi transit. Ierem. 8. Transit æstas, finita est messis, & nos saluari non sumus. Tertio, ex amissione æternæ gloriæ. in Psalm. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, id est, dum sancti vultum vel faciem tuâ videbunt. Chrysostomus: Omnes gehæne superat cruciatus, carere bonis quibus in potestate habueris perfrui. Quartò, ex praua societate. Socios enim habebunt dæmones horribiles, & homines igne infernali exustos. Esa. 13. Vnusquisque ad proximû suum stupebit, facies combustæ vultus eorum. Nahû 2. Facies omnes sicut nigredo ollæ. Ioël. 2. Omnes vultus ei⁹ redigetur in ollâ. Quintò, ex loci qualitate, qui erit tenebrosus & fumosus, q̄ valde graue erit diuitib⁹ q̄ in presenti domo volebāt habere sine fumo. Esa. 65. Isti fumi erunt in furore meo.

De dono Pietatis.

P A R S I I I I.

Donû Pietatis ascendendo est post donû Timoris. August. in quodâ sermone de Timore: Esaias sapientiæ adiuuaxit intellectu: tanquã querentibus, vnde ad sapientiã veniretur? Responderet, Ab intellectu. Vnde ad intellectu? A cõsilio. Vnde ad cõsiliû? A fortitudine. Vnde ad fortitudinẽ? A sciẽtia. Vnde ad sciẽtiam? A pietate. Vnde ad pietatem? A timore. Grego. super illud Iob 1. Ibāt filij eius, &c. videtur velle, quod pietas prout est vnde de septem donis, pro misericordia sumatur. Dicit enim, Pietas opera misericordie docet. Et paulo post dicitur in eadem gloria. Pietas sine sciẽtiæ discretione quomodo misereatur, ignota. Glo. verò super 5. Matt. videtur velle, quod Pietas sumatur pro cultu Dei, seu pro veneratione rerum sacrarum. Dicit enim: Scũda est pietas, quæ conuenit mitibus: qui enim piẽ querit, honorat sancta. Et idem videtur August. cum Greg. sensisse: quia secundũ Aug. pietas hominẽ iugo Dei subiicit, tanquã animal mansuetũ. Sicut timor iugũ diaboli abiicit, si pietas Deũ coli vel honorari facit. Et adaptatur donũ timoris humilitati seu paupertati.